

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догIуш, нохчийн мотт (обърсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттанстатус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьртахьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бухбу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйна 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш.N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программа хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);

- Нохчийн Республикин тӀекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тӀечӀагӀийина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тӀечӀагӀийарх №83 йолу Указ (тӀечӀагӀидина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
- Нохчийн Республিকেхь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чӀагӀийина 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Собыла-ГӀала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гӀуллакхдаран некъ бу.«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏамор тӀехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаранпредметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хӀоттийна йу. Школан дешаран хӀинцалерчу тенденцешна а, Ӏаморан жигарчу методикашна а тӀехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хӀотторехь хьехархошна методикин гӀо лацаран Ӏалашонца кечийна йу хӀара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

- 1)нохчийн мотт хьехаран процесехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Ӏаморан личностни, метапредметан, предметан жамӀашка кхачаран хӀинцалера некъаш кхочушдан;
- 2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чӀагӀидина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тӀекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тӀечӀагӀийина Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогӀу Ӏаморан кхочушдан лору жамӀаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Ӏаморан шерашца къасто а, хӀоттамца дӀанисбан а;

3)билггал

йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темейн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тIехъажийна бу йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамIашка кхачарна.

Программа тIехъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогIучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гIо лацарна а. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхъанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхъаьнабогIуш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гIуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, кьийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаIилманан дакъошца йогIуш хIоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хIокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш» цIе йолу хьалхара блок йоьзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхъаьна къамелан гIуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхъанцарчу классийн дешархойн (тIекеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан тIекеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакьонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» цIе йолчу шолгIачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тIехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхъанцара кхетамаш кхоллар. ХIара блок тIехъажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) хIинцалерчу нохчийн литературни меттан

норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетама а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цѳе йолу кхоалгѳа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехь тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маѳниин тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет ІаморанІалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тѳегІанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **Іалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гѳуллакхарна практикехь йукъабалор; дешархошкахь нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билггал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тѳегІанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан**хьесапаш** ду дешархошкахькхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цѳеналла а, башхалла а ларйарехь декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачама дало гѳертар;
- тѳекеренан Іалашонашца, хьелашца, хьесапашца богѳу меттан гѳирсаш харжарехула, нохчийн маттахь жамІаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехь тѳеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехь а, коллективан беседехь дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хІитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хІоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зѳе латто а, кхин дѳа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехъ «Ненан(нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогӀуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогӀу, Iамо тIейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахьтийн йукъара терахь – 372 с.: 1-чу классехь – 66 с., 2-чу классехь – 102 с., 3-чу классехь – 102 с., 4 классехь – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморнаделлачу сахьтийн барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахьтийн чобтахшаалсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделин гIоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.

Къамел суьртийн а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугӀуш а текстах кхетар.

ХIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.

(Мила?), (хIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. ХIуманийн дараш гойту дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехь дакъалацар. Билгалйаьхначу теманашна а, хьелашнаа йуьхьанцарадиалог хIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь кегий дийцарш хIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла хаттар– *Йуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иудика йар – Иудика йойла! благодарностъ – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маънин тергам. Гергара а, дуъхалара а маъна долу дешнаш. Уъйр лелорехъ дешан меттиг а, цуънан гIуллакх а. Къамелехъ хIуманаш, хIуманийн билгалонаш, дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхъаьнакхетар а.

ХIума (объект) йовзар санна дош тIеэцар. Дешан маънина тIехъ тергам.

Дош а, цо билгалйо хIума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан хъалх-тIаьхъалла (рогIалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу эшарца (интонација) предложенеш дIайешар. Интонированин (иэшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенийн барам билгалбар.

Диалог.

1-на тIера 10-на тIекхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хIотгаман а, цуънан маънийн а цхъаалла. Дашехъ долчу аьзнийн хъалх-тIаьхъалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тIе а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуъхъ-дуъхъал хIиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделащца болх бар: дешан аьзнийн хIотгаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца догIу дешнаш далор.

Мукъа, мукъаза аьзнаш а, зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кI, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гI, нI, тI, хI, цI, чI, I*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декъар. Дашехъ дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп адовзар (къастар): элп аз билгалден хъаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, могIанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар.

Нохчийн графикайн дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хъаьркаца билгалдо ша-тайпа мукъа (*аь, уь, оь*) а, мукъаза (*гI, кх, къ, кI, нI, тI, хI, хь, цI, чI*) а элпаш. Элп I. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гIуллакх.

Адамийн фамилешкахь а, цѐрашкахь а, дийнатийн а, гІалийн, йартийн, урамийн цѐрашкахь а доккха элп е, ё, я, яь, ю, юь йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-тІаьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хьаьжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогІучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хьаьркашца йогІучу соцунгІашца а, интонацица (изшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцчупрозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хьехархочун хаттаршна тІетевжаш а, шеггара а текст схьайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дІайоьшуш йазйарехь а, схьайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль)баран гІирс санна.

Йоза

Йоза Іамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцІоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пІелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргІат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тІехь кехатан агІонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могоьнан а элпаш дІайаздар карадерзор. Цѐна а, къаьбсташ долчу а хотІаца йаздар. ДІадоьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схьайазйаран приемаш а, хьалха-тІаьхьалла а.

Элпийн боцу графика гІирсийн гІуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кІайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цѐрашкахь а (адамийн цѐрашкахь, дийнатийн, гІалийн, йартийн, урамийн а цѐрашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цѐрашкахь, фамилешкахь, дайн цѐрашкахь а я, яь, ю, юь, е, ё элпийн а, долахьчу цѐрашкахь а, тІеэцначу дешнашкахь а я, ю, е, ё элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукъазчу элпийн (хь,кх,цІ, къ, пІ,...) нийсайаздар; ю, ы, ф, я, ц элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцчу дешдакъошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уйр лелоран коьрта гIирс санна. Пекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан абзнаш. Мукъа, мукъаза абзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукъаза абзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа абзнаш.

Дешдакъа. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъазчу абзнийн цхьаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Абзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТIеэцначу дешнашкахь бен пайда ца оьцу *e, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а, дийнатийн цIерашкахь а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цIераш, церан хьалх-тIаьхьалла. Дешнийн къепйоза рогIаллехь нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикакин гIирсаш: дешнашна йукъара кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Абзнаш а, абзнийн цхьаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [кхкх], [тт], [лл], и.д.кх.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хIуманан, хIуманан билгалонан, хIуманан даран цIе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхьаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехь дешнийн къепе. Предложени дIайазйаран бакъонаш. МаьIнийн хаттарийн гIоьнца предложенехь дешнийн уйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахIиттор. Цхьаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хIиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хIиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цIе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехь дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп йаздар: адамийн цIерашкахь а, фамилешкахь а, дийнатийн цIерашкахь а; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь,

ден цѣрашкахъ, дийнатиин цѣрашкахъ, *яь, ю, юь, е, ё*лпийн нийсайаздар, тѣэцначу дешнашкахъ, *ю, е, ё*лпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн(*хь, хI, кх, чI, и.д.кх.*)нийсайаздар; *щ, ь, ы, ф*элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; дешнаш сехъадахар; предложенин чаккхенгахъ сацаран хъаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хъаьркаш.

Текст схъайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахъ тѣкере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехъ дешан маъІна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цѣ. Шен(собственный) текст хIоттор.

Тѣкеренан хъелаш: тѣкеренан Іалашо, хъаьнца, мичахъ кхочушхуьлу тѣкере.Барта тѣкеренан хъелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хъажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Іер-дахаран а хъелашкахъ къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Іудикайар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тѣкеренан коьрта тIирс а, къоман культурин хилама санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхъанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маъІна къасторан тIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнашдовзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш(*аь – аь, оь – оь, уь – уь*) а, уьш элпашца билгалйар а(*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)*элпашца дешнаш. *Э, е*элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *Щ, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетаршдерш а цхъаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикаин тIирсаш: дешнашна йуккъехъ кIайдарг, сехъадаккхаран хъаьрк, абзац (цѣн могIа), сацаран хъаьркаш (Іамийнчун барамехъ).

Лексика

Дош декаран а, маЫнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маЫна (йукъара кхетам).
Текстехула дешан маЫна билгалдаккхар йа дошаман гЮьнца маЫна нисдар.

ЦхьанамаЫнийн а, дукхаммаЫнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна гIехь тергам.

Дешан хЮоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхьанаораман (гергара) дешнаш.
Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

Цердош (довзийтар): йукъара маЫна, хаттарш («мила?», «хIун?»), къамелехь пайдаэцар.
Йукъара а, долахь а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маЫна, хаттарш («хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маЫна, хаттарш («муха?», «хьенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье. Уггар йаьржина дештIаьхьенаш: *тIе, тIера, чу, чуьра, кIел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр(карладаккхар).

Предложениметтан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула(иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь Iамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана могIарера вукху могIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Iаматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царых пайдаэцар а: долахь цҒерашкахь доккха элп: цҒераш, фамилеш, дайн цҒераш, дийнатийн цҒераш, меттигийн цҒераш; йукьарчу цҒерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь)я, яь, ю, юь, е (ё)элпийн нийсайаздар, тҒеэцначу (йукьарчу) дешнашкахья, ю, е (ё)элпийннийсайаздар; долахь цҒерашкахь: цҒерашкахь, фамилешкахь, дайн цҒерашкахь, дийнатийн цҒерашкахь, меттигийн цҒерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) я, яь, ю, юь, е (ё)элпийн нийсайаздар, тҒеэцначу дешнашкахь (долахь цҒерашкахь) я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукьазчу элпийн(къ, кI, кх, гI, и.д.кх.)нийсайаздар;шеконца[оьв], [ой], [эв]хезачу дешнийн нийсайаздар(-эв,-аьв,-ев); ц, ь, ы, фэлпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукьаи, уьхезачохь й элп йаздар; дештҒаьхьенаш цҒердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тҒекеренан лалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама,шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тҒеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тҒекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфозпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукьарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла оила гайтар. Текстан тема. Коьрта оила. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенияйн а, абзацийн а рогаIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, оилайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декьалдар а, декьалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тӀекеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан аьзнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш.

ЙӀеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уьш йӀазйар. Нохчийн маттахь *ь* гӀуллакх. *ь, ь* долчу дешнашкахь (*айӀа, тетрадь...*) аьзнийн а, элпийн а хӀоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар. Аьзнийн а, аьзнийн цхьаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахь мукъачу аьзнийн дохалла (нохчийн маттахь жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маӀна.

Дешан нийса а, тӀедеана а маӀна (довзийтар).

Дешан хӀоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхьанаораман (гергара) дешнаш; цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхьанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахь орам къастор (аттачу дешнашкахь); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхьанаораман дешнаш а, цхьана дешан кепаш а. Орам, дешхьалхе, суффикс – дешан маӀне дакъош. *-р, -хо, -часуффиксашца* долу дешнаш. Хьастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цӀа-цӀелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

ЦӀердош: йукъара маӀна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

Долахь (фамили, цӀе, ден цӀе, дийнатийн цӀераш, меттигийн цӀераш, говзарийн, газетийн, журналийн цӀераш...)а, йукъара а цӀердешнаш. ЦӀердешнийн терахьашца хийцадалар. Цхьаллин терахьан а, дукхаллин терахьан а бен кеп йоцу цӀердешнаш. ЦӀердешнийн классаш. ЦӀердешнийн классийн гайтамаш. ЦӀердешандожар. ЦӀердешан дожар билгалдаккхар. ЦӀердешнийн дожаршца а, терахьашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маӀна, хаттарш (*муха? хьенан? стенан? муханиг?*), къамелехь пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахьашца а, дожаршца а хийцадалар.

Церметдош (йукъара кхетам). Йаххийн церметдешнаш а, къамелехь царах пайдаэцар а. Текстехь цхъана дешан ца оьшу йух-йуха далор дладаккхархъама, йаххийн церметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маьІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп.Хандешан карара, йахана, йогу хан.

ДештІаьхье (карладаккхар). ДештІаьхьенаш *mIe*, *чу*, церандешхьалхенех (*mIe-*, *чу-*) къастар.

Ца, ма дакъалгаш а, церан маьІна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхъаьнакхетар. МаьІнийн (синтаксисан) хаттарийн гюьнца предложенехь дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржазаа предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхъанатайпанчу меженашна тІехь тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цІерашкахь(фамилеш,цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзариин, журналийн, газетийн... цІераш) а, йукъарчу цІерашкахь *я, яь, ю, юь, еэлпийн* нийсайаздар (карладаккхар а, тІечІагдар а); йеха а, йоца *аиэ, уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахь *-г, -к* элпаш долчуцІердешнашкахь *а* йаиэлп йаздар; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш йаздар(*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккъ, чкІ...*); дешан чаккхенгахь *н* элп йаздар; дештІаьхьенаш йаххийн церметдешнашца къаьстина йаздар; дакъалгаш *ца, ма* хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ъ, ь* элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (*лл, тт, сс...*) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (*ккх, ткъ, чкъ...*) долу дешнаш сехьадахар; цІердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештІаьхьенийн нийсайаздар; *ца, ма, дакъалгашца* дешхьалхенийн цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларйар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тIечIагIдан; барт бан а, цхьаьна гIуллакхдарехь йукъарчу сацамна тIетан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашнатIехь таллам (контроль)бан (барта уьйр йан) гIо ден къамелан гIирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тIекере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хIоттор, йеллачу планаца текст йазйар. Йаххийн цIерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гIюьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхIоттор, ойнайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дIакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хIоттийнчу планаца текст схьайийцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна. Мотт – халкъан синъоьздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говорение) а, йешарана процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманашца йогIу, йохалла (Iаматехь Iамочу дешнийн кIеззиг масалшна тIехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тIехь тергам.

Къамелехь дешнийн чІагІделлачу цхъаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тІехь тергам (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хІоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Іамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Кобрта а, гІуллакхан а къамелан дакъош (йуьхьанцара довзийтар).

ЦІердош. ЦІердешнийн легар. 1, 2, 3, 4чу легарийн цІердешнаш. Долахь цІердешнийн легар (цІераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар. 1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, роГІаллин а терахьдешнаш.

ЦІерметдош. Йаххьийн цІерметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн цІерметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йоГу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаьІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештІаьхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакъалгашца, ма, церан маьІна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Іалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тІедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Іамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхьалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гГалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хЮттийна а, схьакховдийна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхьаьнатоьхначу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.

Шина цхьалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тЕкеренан хьелаш (кехат, декьалваран открытка, дIакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цIарехь текстан тема йа коьрта ойла гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хьал долуш хилар, исбаьхьалла атидаме аоьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схьайийцар, дIайазйар (текстан барта а, йозанан кепехь а ма-йарра схьайийцар, текстан барта хоржуш схьайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехь гучу кепехь балийна хаам лахар. Текстехьболчу хааман буха тIехь цхьалхачу жамIийн кепаш йалор. Текстехь болчу хааман интерпретаци а, жамIдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУККЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМИАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМИАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъашкхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хIараличностни жамIаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймаккаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Iаморехула а;

- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маъӀналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дӀадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн бухатӀехь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дубхьарлера кхетам, адаман бакъонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гӀиллакх-обздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-обздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тӀе а тевжаш, хӀора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гӀирсах пайдаэцар а;
- кхечу адамашна куьйган (физически) а, моральни (обздангаллин) а зен дарна тӀехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гӀирсах йобзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гӀуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гӀертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тӀекеренан а, ша гайтаран а гӀирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоциньхьал а кхолларан:

- меттан дешаран процессехь кхин тӀе(тӀетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакъонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тӀекеренан бакъонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегӀан а, синӀаткъаман а могошаллин тӀалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маъӀнах кхетар, къинхъегаман

жамІаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукьаметтигаш а, кьинхьегаман гІуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процесехь кхуллу Іалам Іалашдаран йукьаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Іилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Іилманехула долчу суьрташ йуьхьанцара кхетамаш (цу йукьахь меттан системех, дийнна дуьненан Іилманехула долчу суьртан цхьана декьах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дІадолорна тІера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Іаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Іаморан жамІехь дешархочун кхоллалур ду хІарадешаран универсальни **довзаран** дараш.

Кобрта маьІнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар, грамматикин билгало, лексикин маьІна, и.д.кх.);
- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бІостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Іамаран) гІуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тІехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тІе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тІехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тІаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамІаш дан.
-

Кобрта талламан дараш:

- хьехархочун гЮьнца Iалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план xЮтто;
- Tедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогIуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха Tехь);
- сьяхковдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дIабахьа, сьяхковдийнчу планаца проектан Tедиллар кхочушдан;
- жамIаш кепе дало а, меттан коьчална Tехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамIийн бухаTехь уьш тешаллашца TечIагIдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гЮьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан TIаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам сьхьэцаран хьоста харжа: боьху хаам сьхьэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам Tехь, справочник Tехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепяхь балийна болу хаам сьхьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Iаматашна Tе о хьожуш) сьяхковдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;
- Интернет машанехь хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маьIнах, дешан сьхьадаларх, дешан синонимех) лохуш, бакхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехь векалш болчеран) гЮьнца информационни кхерамзаллин бакьонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикаин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхь билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархьама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду xIарадешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Tекере:

- хетарг TIеэца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахь Iалашонашца а, Tекеренан хьелашца а цхьаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIаихьаран бакьонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;

- хЮттийнчу хьесапе хьяьжжина, кьамелан алар хЮтто;
- кьамелан хьоле хьяьжжина, барта а, йозанан кепяхь а тексташ (суртхЮттор, ойлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тЕдахкарийн жамЕх а, шимма цхьяьна а, тобанащца а бинчу белхан жамЕх а нахана гуш-хезаш дЕадийца доцца кьамел дар кечдан;
- кьамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школехь Iаморан чаккхенгахь «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамЕхь дешархочункхуьур духIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизацн:

- жамЕе кхачархьама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийнплан хЮтто;
- хьяьржинчу дарийн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хЮтто.

Самоконтроль:

- дешаран гIуллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш кьасто;
- кьамелан а, нийсайаздаран а гIалаташ иэшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакьойхпайдаэцархьама, кьасторхьама, характеристика йархьама хЮттийнчу дешаран (Iаморан) хьесапца гIуллакхдаран жамI цхьяьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гIалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гIалатсхьалаха (каро);
- однокласникийн гIуллакхдаран а, шен гIуллакхдаран а жамIаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьяьна гIуллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукьан гIулчийн а, хенийн а дIанисйаран буха тЕхь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцчачу хенан а, йеххачу хенан а Iалашонаш (йукьара хьесапашкахь дакьалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьяьна гIуллакхдаран Iалашо тЕэца, цуьнга кхачаран дараш цхьяьна хIитто: ролаш дIасайекьа, бартбан, цхьяьна бечу белхан процесс а, жамIаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тЕдиллинарг кхочушдан, аьлчачун тЕхь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакьа жобпалица кхочушдан;
- йукьарчу жамIехь ша лаьцначу декьан мах хадо;
- йеллачу (схьякховдийнчу) кепашна тЕе а тевжаш, цхьяьна ден проектан тЕдахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1-4 классашкахъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморо аьтто бо:

- адамийн тІекеренан коьртачу гІирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъобздангаллин коьрта мехалла санна тІеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехъ а, чІагІйарехъ а нохчийн меттан маъІнахкхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Іамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукъахъ нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;
- къамелан гІуллакхдарехъ карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, къамелехъ Іамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хІитто;
- къамелан этикетехула Іамийнчу кепех пайда а оьцуш, къамелан тІекеренехъ дакъалаца;
- нохчийн маттахъ къамелан гІуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогІар, къамел дар, йешар, йоза) вовшахтоха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хІитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схъакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гІоьнца къамел маъІнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- къамелехъ нохчийн меттан гІиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Іуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Іодика йар – Іодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).
- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);

- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дубъхь-дубъхьал хИттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схъаала;
- схемина тЕ а тевжаш, къамелан аьзнашна характеристика йан;
- Јамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехь дешдакьойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакьошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цІераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн роГаллех долчу хаарех, кІеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цІена къаьстачу хотІаца даккхий а, моГанан а элпаш, элпийн, дешнийн цхъаьнатохарш йаздан;
- Јамийнчу нийсайаздаран бакьонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гІ, кІ, къ, кх, пІ, тІ, хІ, хь, цІ, чІ, І*) йаздар. *ц, ь, ы, ф, ё, е* элпашца долчу дешнийн йаздар;
- *е, ё, ю, я, й* элпийн гІуллакх (функциш) къастор;
- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хъаьркаш: тІадам, хаттаран а, айдаран а хъаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цІерашкахь (цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь) а доккха элп; дош дешдакьошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакьойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схъайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графин гІирсийн гІуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кІайдарган, сехьадаккхаран хъаьркан;
- Јамийнчу бакьонашна долу гІалаташ, опискаш каро (схъалаха) а, нисйан а;
- йешначу текстах кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хъаьркашца йогІу соцунгІаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маЪна нисдан оьшу дешнаш схъалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хІотто;

- кеп йохийна предложенеш меттахІитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотнести), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хІитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лавтта текст хІотто;
- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тІеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- тІекеренан коьрта гІирс санна, мотт тІеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- *е, ё, ю, я* элпийн гІуллакхтидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман цхьаьнабар къасто;
- цхьанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьІнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьІнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьІна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цІераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цІердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- «*мила?*», «*хІун?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «*хІун до?*», «*хІун дина?*», «*хІун дийр ду?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «*муха?*», «*хьенан?*», «*стенан?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин иэшаре хьаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цІерашкахь, дайн цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь, меттигийн цІерашкахь доккха элп; дештІаьхенийн цІердешнашца къаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);

- опискаш, Iамийнчу бакъонашна долу гIалаташ схъалаха а, нисдан а;
- Iаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тIехь 2-4 предложени) хIитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хIотто;
- йешначун (хезначун) буха тIехь барта а, йозанан кепяхь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамIийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маIнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хIитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дIайахъарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хIоттаман анализйан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цIе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хIотто;
- хаттаршна тIе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схъайийцар дIайаздан;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маIнех кхето; Iамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- къоман тIекеренан мотт санна нохчийн меттан маIнах кхето;
- лингвистикин экспериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а абзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан абзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а къасто; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а къасто;
- билгал къасталучу морфемашца долчу дешнашкахь чаккхе, орам, дешхъалхе, суффикс схъалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнашна синонимаша, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тIедеанчу а маIнехь далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехь дешан маIна къасто;
- къамелехь а, йозанехь а *-р*, *-хо*, *-ча* суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хъастаран-жимдаран суффиксийн гIоьнца дешнаш кхолла (*цIа-цIелиг*, *кема-*

кемалг...);

- цѢрдешнаш довза; цѢрдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахь, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахь, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш къасто;
- цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цѢрдешнаш къасто (довза);
- хандешнаш довза; «хІун дан?» бохучу хаттарна жоп лунхандешнаш къасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххыйн цѢрметдешнаш (йуьхьанцарчу кепехь) довза; йаххыйн цѢрметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дІадахархьама, пайдаэца;
- дештІаьхьенаш а, дешхьалхенаш а къасто;
- аларан Іалашоне а, эмоцин иэшаре а хьабжжина, предложенин тайпа къасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьбуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Іамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш а, Іамийнчу бакьонашна долу гІалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстехь балийна (белла) хаам схьалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тІехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тІехь 3-5 предложенех) хІитто; къамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр къасто (**а** хуттурган гІоьнца);
- текстехь коьрта дешнаш къасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойлаа билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гІоьнца церан маьІнийн чулацам гайта а;
- текстан план хІотто, цунна тІоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца ма-дарра схьадийцар дІайаздан;

- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маЫнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гІоьнца дешан маЫна нисдан;
- мини-таллам дІабахьа, проектан гІуллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь хилар тІеэца;
- тІекеренан коьртачу гІирсах санна, меттан маЫнахкхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, къоман тІекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а къамел адаман оьздангаллин йукъара гайтам санна тІеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- къамелехь маЫна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маЫна къасто;
- атта схьакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хІоттамехула таллам бан; дешан хІоттаман схема хІотто; дешан хІоттам йеллачу схемица цхьаьнабало;
- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Іамийнчун барамехь), дош билгаллачу къамелан декъан хилар къасто;
- цІердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахь, дожар;
- билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахь, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
- билгалдешнаш дожарца лего;
- терахьдешнаш довза а, царех пайдаэца а, масаллин а, роІаллин а терахьдешнаш къасто;
- хандешан билгалза кеп къасто(схьалаха); хандешан хан къасто;
- йуьхьан цІерметдешан йуьхьанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуьхь, терахь; йаххийн цІерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дІадахархьама, пайдаэца;
- дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
- аларан Іалашоне а, эмоцин иэшаре а хьаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хІитто; цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэца;

- цхьалхе йаьржина предложенеш а, шина цхьалхечу предложенех лаьтта чолхепредложенеш а дIасакъасто; цхьалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
- Iамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: долахь цIерашкахь доккха элп; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпаш; тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а *я, ю, е (ë)* элпаш; долахь цIерашкахь *я, яь, ю, юь, е (ë)*, тIеэцначу (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ë)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кI, кх, зI и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тIеэцначу дешнашкахь *щ, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элпаш йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахь *-г, -к* элпаш долчу цIердешнашкахь *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахь *и*; цIердешнашца а, йаххийн цIерметдешнашца а дештIаьхъенийн къаьстина йазйар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехьадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехьадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехьадаккхар; дукхаллин терахьан цIердешнийн чаккхенаш; дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а (*ца, ма, а*) йазйар; *а* хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхьаьнатоьхначу цхьанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш; шина цхьалхечу предложенех лаьттачу чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш;
- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Iамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дIайазйан;
- опискаш, Iамийнчу бакъонашна орфографин а, пунктуацин а гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
- тIекеренан хьолах кхета (муьлхачу Iалашонца, хьаьнца, мичахь хуьлуш йу тIекере); тIекеренан хьолахь нийса (адекватни) меттан гIирсаш харжа;
- нийса интонаци, къамелан зIе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хIитто;
- барта а, йозанан кепахь (йозанан тIекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декъалваран открыткаш, дIакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а къасто; темина йа коьртачу ойланна тIе а тевжаш, текстана ша цIе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан;

- йеллачу тексташна план хІотто;
- текст ма-йарра схъаййцар кхочушдан (барта а, йозанан кепяхъ а);
- текст хоржуш (йукъ-йукъара) схъаййцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хъалххе кечам биначул тІаьхъа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тІехъ барта а, йозанан кепехъ ацхъалхечу жамІийн кепаш йало; текстехъ йолчу хааман интерпретаци йан а, жамІаш дан а;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІна даста; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тІехъ) гІоьнца, тІаьхъа хъожучу чуваларан хъелашкахъ Интернет чохъ дешан маьІна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѣраш	Электронни дешаран ресурс.	
		Разделан сахъгаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	https://desharkho.ru/ <u>https://urok95.ru</u> ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	
2.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	54	https://desharkho.ru/ <u>https://urok95.ru</u> ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		54	
3.1.	Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аъхьара мур	4	https://desharkho.ru/ <u>https://urok95.ru</u> ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		4	
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		66	

**Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/
2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (ɔI, kI, къ, кх, nI, mI, xI, хь, цI, чI, I) а, уьш элпашца билгалйар а. III, ь, ы, ф элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [овв], [ой], [эв] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикакин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хъаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хъаьркаш (Iамийнчун барамехь).	3	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
Декъехула дерриг сахьташ		13	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	3	0	0.5	www.urok95.ru.
3.3	ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаяьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахьташ		12	0	0	

Дакъа 4. Дешан хІоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru
4.2.	Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (атгачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахь а цердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш).	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www. desharkho.ru
5.5	ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: <i>тІе, тІера, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		10	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www. desharkho.ru www. urok95/ru.

6.2	Аларан Галашоне хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тЕдоджоран предложенеш.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Дерриг:		6	0	0	
Дақьа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дақьа санна Предложенин йуьххъехъ а, долахъ цІерашкахъ а доккха элп (цІераш, фамилеш, дийнатиин цІераш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
7.2	Предложенин чаккхенгахъ сацаран хъаьркаш; дош цхъана моґарера вукху моґаре сехъадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цІерашкахъ доккха элп: цІераш, фамилеш, дайн цІераш, дийнатиин цІераш, меттигийн цІераш; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дақьошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ)я, яь, ю, юь, е (ё) элпийн нийсайаздар, тЕэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
7.4	ТЕэцначу дешнашкахъ (долахъ цІерашкахъ) я, ю, е (ё) элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (къ, кІ, кх, гІ, и.д.кх.) нийсайаздар	4	0	0	www.urok95/ru.
7.6	Шеконца [овв], [ой], [эв] хезачу дешнийн нийсайаздар (-эв,-авв,-ев); щ, ь, ы, ф элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www.desharkho.ru

7.7	Деха мукъаи, уь хезачохь й элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www.desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсап харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор	1	0	1	www.urok95/ru.
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www.desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www.urok95/ru.
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www.desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.	2	0	0	www.urok95/ru.
Дерриг:		20			

Резервни хан	10			
Программаин сахътийн йукъара терахь	102	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а ц1ераш.	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъта ш	Таллам ан белхаш	Кхола раллин белхаш	
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахь доккха элп яздар. Цхъанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовшех муха къабста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехьадаккхар. Деа а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу	13		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru

	<p>аьзнаш. Къасторан хъаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш.</p> <p>Доца шеконан мукъа аьзнаш.</p> <p>Дешан чаккхенгахь –Н яздар.</p>				<p>https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/</p> <p>https://ps95.ru/dikdosham/ru/</p>
Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	<p>Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. Т1еч1аг1дар.</p> <p>Подлежащи а, сказуеми а.</p> <p>Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а. Текст.</p>	13	1	1	<p>https://desharkho.ru/www.urok95/ru</p> <p>https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/</p> <p>https://ps95.ru/dikdosham/ru/</p>
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан х1оттам.					
4.	<p>Орам. Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе.</p> <p>Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.</p> <p>Дешхъалхе. Дешхъалхе а, дешт1аьхье а. Суффикс.</p>	16	1	1	<p>https://desharkho.ru/www.urok95/ru</p> <p>https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/</p> <p>https://ps95.ru/dikdosham/ru/</p>
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. Ц1ердешнийн терахъаш.	3		1	https://desharkho.ru/

					www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	
Дакъа 6. Ц1ердош.					
6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар). Т1еч1аг1дар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		11			
Дакъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Духъал маъ1на долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош т1еч1аг1дар.	7	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		7	1		
Дакъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/

Дерриг:		10			
Дакъа 9. Шарахь 1амийнарг карладакхар.					
9.	Текст. Дешан х1оттам. Къамелан дакъош. Азнаш а, элпаш а. Ц1ердешнийн дожарш.	14	2		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Т1ера схъайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

	Программин дакъойн а, темийн а ц1ераш	Сахътийн барам	Терахь	Электронни дешаран ресурс.
--	--	-----------------------	---------------	-----------------------------------

№ п/п		Разделан сахъгаш	Талламан белхаш	Кхолларалл ин белхаш		
1.1	Гамийнарг карладаккхар	25	2	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1		
2.1.	Ц1ердош	17	1	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1		
3.1.	Билгалдош	10	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0		
4.1.	Хандош	9	1	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0		
5.1	Терахъдош	3	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0		
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1		https://desharkho.ru/

					https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1	
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0	
8.1	Тидерзар	2	0	0	https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0	
9.1	Тамийнарг карладаккхар, тлечлаглар.	21	1	0	
Разделан жам1:		21	1	0	
10.1	Сочинени	1		1	
10.2	Изложени	2		2	
10.3	Талламан белхаш	5	5		
Разделан жам1:		8	5	3	
Программин сахьтийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьт	Терахь		Электронни дешаран ресурс
			Планаца	Билгал	
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аглонаш тIера сизаш довзийтар.	1	05.09.23		https://urok95.ru/
2	МогIанаш а, могIанийн йаккъаш а.	1	07.09.23		https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1	12.09.23		https://urok95.ru/
4	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	1	14.09.23		https://desharkho.ru/
5	Доца сизнаш йукъахь тIадам	1	19.09.23		https://urok95.ru/
6	Лахахь хьабвзина сизаш	1	21.09.23		https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьабвзина сизаш	1	26.09.23		https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазъяр	1	28.09.23		https://urok95.ru/
9	МогIанан а, доккха а элп «Аа».	1	03.10.23		https://desharkho.ru/
10	МогIанан а, доккха а элп «Уу».	1	05.10.23		https://urok95.ru/
11	МогIанан а, доккха а элп «Оо».	1	10.10.23		https://urok95.ru/
12	МогIанан а, доккха а элп «Ии».	1	12.10.23		https://urok95.ru/
13	МогIанан а, доккха а элп «Лл».	1	17.10.23		https://desharkho.ru/
14	МогIанан а, доккха а элп «Мм».	1	19.10.23		https://urok95.ru/
15	МогIанан а, доккха а элп «Сс».	1	24.10.23		https://urok95.ru/
16	МогIанан а, доккха а элп «Рр».	1	26.10.23		https://desharkho.ru/
17	МогIанан а, доккха а элп «Хх».	1	07.11.23		https://desharkho.ru/
18	МогIанан а, доккха а элп «Бб».	1	09.11.23		https://urok95.ru/
19	МогIанан а, доккха а элп «Дд».	1	14.11.23		https://desharkho.ru/
20	МогIанан а, доккха а элп «Ее».	1	16.11.23		https://urok95.ru/
21	МогIанан а, доккха а элп «Ее».	1	21.11.23		https://urok95.ru/
22	МогIанан а, доккха а элп «Нн».	1	23.11.23		https://desharkho.ru/

23	Моголанан а, доккха а элп «Тт».	1	28.11.23		https://urok95.ru/
24	Моголанан а, доккха а элп «Вв».	1	30.11.23		https://desharkho.ru/
25	Моголанан а, доккха а элп «Зз».	1	05.12.23		https://urok95.ru/
26	Моголанан а, доккха а элп «Йй».	1	07.12.23		https://urok95.ru/
27	Моголанан а, доккха а элп «Кк».	1	12.12.23		https://desharkho.ru/
28	Моголанан а, доккха а элп «Пп».	1	14.12.23		https://urok95.ru/
29	Моголанан а, доккха а элп «Ээ».	1	19.12.23		https://desharkho.ru/
30	Моголанан а, доккха а элп «Шш»	1	21.12.23		https://desharkho.ru/
31	Моголанан а, доккха а элп «Цц».	1	26.12.23		https://urok95.ru/
32	Моголанан а, доккха а элп «1».	1	28.12.23		https://desharkho.ru/
33	К1еда хьаьрк «Ъ» йаздар.	1	09.01.24		https://urok95.ru/
34	Къасторан хьаьрк «Ъ» йаздар.	1	11.01.24		https://urok95.ru/
35	Моголанан а, доккха а элп «Хь хь».	1	16.01.23		https://desharkho.ru/
36	Моголанан а, доккха а элп «Хь хь».	1	18.01.23		https://urok95.ru/
37	Моголанан а, доккха а элп «КХкх».	1	23.01.24		https://desharkho.ru/
38	Моголанан а, доккха а элп «КХ кх».	1	25.01.24		https://urok95.ru/
39	Моголанан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	30.01.24		https://urok95.ru/
40	Моголанан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	01.02.24		https://desharkho.ru/
41	Моголанан а, доккха а элп «Гг».	1	06.02.24		https://urok95.ru/
42	Моголанан а, доккха а элп «Г1г1».	1	08.02.24		https://desharkho.ru/
43	Моголанан а, доккха а элп «Аь аь».	1	13.02.24		https://desharkho.ru/
44	Моголанан а, доккха а элп «Обь обь».	1	15.02.24		https://desharkho.ru/
45	Моголанан а, доккха а элп «Уь уь».	1	27.02.24		https://desharkho.ru/
46	Моголанан а, доккха а элп «Чч».	1	29.02.24		https://urok95.ru/
47	Моголанан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	05.03.24		https://desharkho.ru/
48	Моголанан а, доккха а элп «Т1т1».	1	07.03.24		https://urok95.ru/
49	Моголанан а, доккха а элп «Жж».	1	12.03.24		https://urok95.ru/

50	Моголанан а, доккха а элп «Х1х1».	1	14.03.24		https://urok95.ru/
51	Моголанан а, доккха а элп «Х1х1».	1	19.03.24		https://desharkho.ru/
52	Моголанан а, доккха а элп «К1к1».	1	21.03.24		https://desharkho.ru/
53	Моголанан а, доккха а элп «К1к1».	1	02.04.24		https://urok95.ru/
54	Моголанан а, доккха а элп «Юю».	1	04.04.24		https://urok95.ru/
55	Моголанан а, доккха а элп «ЮЮю».	1	09.04.24		https://urok95.ru/
56	Моголанан а, доккха а элп «Яя».	1	11.04.24		https://desharkho.ru/
57	Моголанан а, доккха а элп «ЯЯя».	1	16.04.24		https://desharkho.ru/
58	Моголанан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	18.04.24		https://desharkho.ru/
59	Моголанан а, доккха а элп «Фф».	1	23.04.24		https://desharkho.ru/
60	Моголанан а, доккха а элп «Ёё».	1	25.04.24		https://urok95.ru/
61	Моголанан а, доккха а элп «Щщ».	1	30.04.24		https://desharkho.ru/
62	Элп «Б1».	1	07.05.24		https://urok95.ru/
63	Нохчийн алфавит.	1	14.05.24		https://urok95.ru/
64	Дешнаш, предложенеш йазйар.	1	16.05.24		https://desharkho.ru/
65	Дош дехьадаккхар	1	21.05.24		https://desharkho.ru/
66	Текст. Предложени	1	23.05.24		https://urok95.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		66			

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг 1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			Таморан терахь		
		дерри г	Талла ман белха ш	Кхолла- раллинн белхаш	Пла Наца	Билг гал	
1-3	Тамийнарг карладаккхар.	3	0	0	04.09.2023 05.09.2023 06.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0	11.09.2023 12.09.2023 13.09.2023		https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7-8	Аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0	18.09.2023 19.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
9-10	Мукъа аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0	20.09.2023 25.09.2023		https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11- 12	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	2	0	0	26.09.2023 27.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13- 14	Элпаш э, е юкьадог 1у дешнаш.	2	0	0	02.10.2023 03.10.2023		https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15- 16	Элпаш я,яь,ю.юь юкьадог 1у дешнаш.	2	0	0	04.10.2023 09.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1	0	0	10.10.2023		https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
18- 19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0	11.10.2023 16.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

20-21	Нохчийн абат	2	0	0	17.10.2023 18.10.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0	23.10.2023		Диктант
23	Галаташ тӀехь болх.	1	0	0	24.10.2023		
24-25	Дош а, дешдакъа а	2	0	0	25.10.2023 07.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
26-28	Дешнаш сехьадахар	3	0	0	08.11.2023 13.11.2023 14.11.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
29-30	Предложени	2	0	0	15.11.2023 20.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
31-33	Текст	3	0	0	21.11.2023 22.11.2023 27.11.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
34-35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	2	0	0	28.11.2023 29.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
36-37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	2	0	0	04.12.2023 05.12.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
38-39	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделчача нийсаяздар	2	0	0	06.12.2023 11.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

40	Барга «Ia» цIе йолу дийцар хIоттадар.агIо 69	1	0	0	12.12.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
41-42	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	2	0	0	13.12.2023 18.12.2023		https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
43-44	Ев,ОВ,АВВ юкъадогIу дешнаш..	2	0	0	19.12.2023 20.12.2023		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
45	Талламан диктант	1	1	0	25.12.2023		Диктант
46	ГIалаташ тIехь болх	1	0	0	26.12.2023		
47-48	Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш а.	2	0	0	27.12.2023 09.01.2024		https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
49-50	Элпаш Б,Ё,Ф,Щ юкъадогIу дешнаш	2	0	0	10.01.2024 15.01.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
51-52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0	16.01.2024 17.01.2024		https://desharkho.ru/https://urok95.ru
53-54	Дош а, предложени а.	2	0	0	22.01.2024 23.01.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
55-57	ХIуманаш билгалъен дешнаш.	3	0	0	24.01.2024 29.01.2024 30.01.2024		https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

58-59	Доккха элп	2	0	0	31.01.2024 05.02.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
60-62	Дештгаьхьенаш	3	0	0	06.02.2024 07.02.2024 12.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63-65	Хлуманийн дар билгалден дешнаш	3	0	0	13.02.2024 14.02.2024 19.02.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
66-68	Хлуманийн билгало гойту дешнаш.	3	0	0	20.02.2024 21.02.2024 26.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
69-71	Гергара дешнаш.	3	0	0	27.02.2024 28.02.2024 04.03.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
72	Тлерасхьайазйар	1	0	0	05.03.2024		
73	Талламан болх	1	1	0	06.03.2024		Диктант
74	Глалаташ тлехь болх	1	0	0	11.03.2024		
75-76	Тамийнарг тлечлаглдар. Гергара дешнаш	2	0	0	12.03.2024 13.03.2024		https://desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
77-78	Предложени	2	0	0	18.03.2024 19.03.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
79-80	Нохчийн абат	2	0	0	20.03.2024 01.04.2024		https://desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

81-82	Дешнаш сехьадахар	2	0	0	02.04.2024 03.04.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
83-84	Дехий, доций мукъа абзнаш	2	0	0	08.04.2024 09.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
85-86	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделчанийсаяздар	2	0	0	10.04.2024 15.04.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
87-88	ХӀума билгалъеш долудешнаш.	2	0	0	16.04.2024 17.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
89-90	ДештӀаьхьенаш	2	0	0	22.04.2024 23.04.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
91	Суьрта тӀехь барта дийцар хӀоттор агӀо 132	1	0	0	24.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
92-93	ХӀуманийн дар билгалден дешнаш	2	0	0	29.04.2024 30.04.2024		https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
94-95	Текст	2	0	0	06.05.2024 07.05.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
96	ПаргӀат диктант (агӀо № 136)	1	0	0	08.05.2024		
97	ТӀерасхьаязъяр(агӀо № 137)	1	0	0	13.05.2024		

98	Шеран талламан болх.	1	1	0	14.05.2024		Диктант
99	Глалаташ тлехь болх	1	0	0	15.05.2024		
100	Тестировани	1	0	0	20.05.2024		
101-102	Шарахь 1амийнарг тлечлаглдар	2	0	0	21.05.2024 22.05.2024		
Программаин сахьтийн йукъара терахь		102	4				

**Нохчийн меттан поурочни планировани
3 класс**

№	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	КХоллараллин белхаш		
1амийнарг карладаккхар. 6с.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цлешрашкахь доккха элп яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Глалаташ тлехь болх бар. Цхьанаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къабста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехьадакхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бух1анан к1орни». Аг1о-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бух1анан к1орни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Г1алаташ т1ехь болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		www.urok95.ru
16	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Г1алаташ т1ехь болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1	0	0		www.urok95.ru
25	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95.ru

27	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
29	Изложени «Ч1ерий лецар». (аг1о 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Изложени «Ч1ерий лецар».	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Г1алаташ т1ехь болх бар. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
32	Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1	0	0		www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Текст.	1	0	0		https://desharkho.ru/
35	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
Дешан х1оттам. 18 с.						
36	Орам.	1	0	0		www.urok95.ru
37	Орам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор. (аг1о 74, шардар 146)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkho.ru/
42	Чаккхе.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru

47	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
48	Г1алаташ т1ехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг1о 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг1о 94).	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Г1алаташ т1ехь болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг1о 106, шардар 214)	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц1ердешнийн терахьаш.	1	0	0		www.urok95.ru
Ц1ердош. 11 с.						
58	Ц1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
59	Ц1ердош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
62	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
66	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/

67	Ц1ердешнийн догаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
68	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1	0	0		www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
71	Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
72	Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
76	Г1алаташ т1ехь болх бар. Билгалдош т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1	0	0		www.urok95.ru
78	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
79	Хандош.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		www.urok95.ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	1амийначун хаарш-зийер аг1о № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь 1амийнарг карладаккхар. 16с.						

87	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1	0	0		www.urok95.ru
88	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
89	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
90	Т1ера схъайазйар. (аг1о 179)	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дешан х1оттам.	1	0	0		www.urok95.ru
92	Дешан х1оттам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
93	Суурта т1ехь барта дийцар х1оттор. (аг1о 182)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Г1алаташ т1ехь болх бар. Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Ц1ердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Ц1ердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
102	Шарахь 1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программица сахътийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			1аморан терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	Планаца	Билггал	

1-амийнарг карладаккхар-28с.

1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0	01.09.2023		https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени. Текст	1	0	0	05.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1	0	0	06.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1	0	0	08.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1	0	0	12.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
6	Талламан болх	1	1	0	13.09.2023		Диктант
7	Галаташ тлехь болх Аьзнаш а, элпаш а	1	0	0	15.09.2023		https://desharkho.ru / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
8	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0	19.09.2023		https://desharkho.ru / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0	20.09.2023		https://desharkho.ru / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан хлоттам.	1	0	0	22.09.2023		https://desharkho.ru / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан хлоттам.	1	0	0	26.09.2023		https://desharkho.ru / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1	0	0	27.09.2023		https://desharkho.ru /

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештгаьхье.	1	0	0	29.09.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештгаьхье.	1	0	0	03.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ь хьаьркаш.	1	0	0	04.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
16	Къамелан дакъош.	1	0	0	06.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакъош.	1	0	0	10.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1	0	0	11.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1	0	0	13.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1	0	17.10.2023		Диктант
21	Галаташ тгехь болх. Предложенин цъанатайпа нара меженаш.	1	0	0	18.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цъанатайпанара меженаш.	1	0	0	20.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

23	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0	24.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0	25.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1	0	0	27.10.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1	0	0	07.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (аг 1о 43).	1	0	0	08.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	1	10.11.2023		Изложени
ЦӀердош-19с							
29	ГӀалаташ тӀехь болх бар. ЦӀердош.	1	0	0	14.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
30	ЦӀердешнийн дожарш.ЦӀерниг дожар	1	0	0	15.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1	0	0	17.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1	0	0	21.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1	0	0	22.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1	0	0	24.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
35	Хотталург дожар	1	0	0	28.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1	0	0	29.11.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1	0	0	01.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
38	Цердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0	05.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
39	Цердешнийн легарш.	1	0	0	06.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
40	Цердешнийн легарш.	1	0	0	08.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
41	Цердешнийн легарш.				12.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1	0	13.12.2023		Диктант
43	Галаташна тлехь болх. I амийнарг тлечлагдар.	1	0	0	15.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
44	Цердешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0	19.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

							ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «1а» (аг1о73) (кечам)	1	0	0	20.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «1а»	1	0	1	22.12.2023		Сочинени
47	Г1алаташна т1ехъ болх Ц1ердешнийн дукхаллин терахъ.	1	0	0	26.12.2023		Йозанан таллар
	Билгалдош-10сахът						
48	Билгалдош.	1	0	0	27.12.2023		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1	0	0	29.12.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0	09.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0	10.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0	12.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0	16.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	0	17.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	1	19.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолг1а легар.	1	0	0	23.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар,г1еч1а г1дар.	1	0	0	24.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Терахьдош-3с							
58	Терахьдош.	1	0	0	29.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, рог1аллин а терахьдешнаш	1	0	0	30.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, рог1аллин а терахьдешнаш.	1	0	0	31.01.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Ц1ерметдош-6с							
61	Ц1ерметдош.	1	0	0	02.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн ц1ерметдешнаш.	1	0	0	06.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн ц1ерметдешнаш.	1	0	0	07.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Шинакбост» аг1о 107) (кечам)	1	0	0	09.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

65	Изложени «Ши накъост»	1	0	1	13.02.2024		Изложени
66	Палаташна тлехъ болх. Церметдош тлечлагдар.	1	0	0	14.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.							
67	Хандош.	1	0	0	16.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0	20.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0	21.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
70	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0	27.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0	08.02.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
72	Хандешан карара хан	1	0	0	01.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1	0	0	05.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1	0	0	06.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1	0	12.03.2024		Диктант

76	Глалаташна тлехь болх бар. Хандешнашца ца,манийсайаздар.	1	0	0	13.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Чолхе предложени-2с.							
77	Чолхе предложени	1	0	0	15.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1	0	0	19.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тледерзар.	1	0	0	20.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тледерзар.	1	0	0	22.03.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
1амийнарг карладаккхар-(22с)							
81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0	02.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0	03.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
83	Дешан х1оттам.	1	0	0	05.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1	0	0	09.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1	0	0	10.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
86	Къмалан дакъош. ЦІердош	1	0	0	12.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
87	Къмалан дакъош. ЦІердош	1	0	0	16.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
88	Къмалан дакъош. ЦІердош	1	0	0	17.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1	0	0	19.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1	0	0	23.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1	0	0	24.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1	0	0	26.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
93	Терахъдош	1	0	0	30.04.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
94	ЦІерметдош.	1	0	0	07.05.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
95	ЦІерметдош.	1	0	0	08.05.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

96	Хандош.	1	0	0	14.05.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
97	Хандош.	1	0	0	15.05.2024		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1	0	17.05.2024		Диктант
99	Галаташна тлехь болх бар.	1	0	0	21.05.2024		
100	Гамийнарг тлечлагдар.	1	0	0	22.05.2024		
101	Тестировани	1	0	0	24.05.2024		
102	Шарахь Гамийначун жам1 дар.	1	0	0	28.05.2024		
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	5	3			

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Сольжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Сольжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Гема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL: <https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>